

Nr 278.

Av herr **Norman**, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag för budgetåret 1938/39 till en nämnd för granskning av läroböcker.

I Kungl. Maj:ts proposition till riksdagen nr 206 hemställas om ett anslag för budgetåret 1938/39 till en nämnd för granskning av läroböcker.

Om behovet av att de läroböcker, som skola komma till användning vid allmänna högre och lägre skolor, dessförinnan bliva föremål för en effektiv officiell granskning, torde icke råda några delade meningar. Det är endast i fråga om sättet för denna granskning, som åsikterna gått och allt fortfarande synas gå isär. Då Kungl. Maj:t till 1936 års riksdag — i likhet med vad som nu skett — i framlagd proposition hemställde om ett anslag av 15,000 kronor för det kommande budgetåret till granskning av läroböcker av en för ändamålet utsedd särskild, utanför skolöverstyrelsen stående nämnd, blev denna proposition *avslagen* av riksdagen, som i stället anhöll om åtgärder för ett *förbilligande* av kostnaderna för läroböcker m. m. vid skolorna. Kungl. Maj:t har det oaktat nu återkommit med sitt förslag, visserligen i modifierad form men dock alltså av den innebörd, att granskningen skulle verkställas av en särskild, av Kungl. Maj:t utsedd nämnd. Denna föreslås nu skola bestå av sju medlemmar, därav tre lekmannarepresentanter, bland vilka Kungl. Maj:t även skulle utse nämndens ordförande. De övriga fyra medlemmarna skulle utgöras av aktiva pedagoger, av vilka dock endast två i sänder skulle deltaga i granskningsverksamheten, varigenom lekmannarepresentanterna alltid skulle såsom majoritet kunna diktera nämndens beslut. Dessa skulle visserligen underställas skolöverstyrelsen, men i händelse beslut därvid icke bleve godkänt, skulle det, om nämnden så påkallade, hänskjutas till Kungl. Maj:ts prövning.

Föredragande departementschefen säger sig finna en sålunda organiserad läroboksgranskning i hög grad tillgodose kravet på medverkan från skolöverstyrelsens sida. Att skolväsendets speciella ämbetsverk skall skjutas helt åt sidan, när det gäller en sådan sak som bestämmandet av undervisningens förnämsta hjälpmedel, läroböckerna, synes alltså icke ifrågasättas. Men om man tänker sig in i hur den föreslagna läroboksgranskningen i praktiken komme att tillgå, måste man finna, att överstyrelsens inflytande i realiteten bleve ganska minimalt, och detta

trots att överstyrelsen givetvis för att kunna godkänna nämndens beslut, måste underkasta den ifrågavarande läroboken en förnyad granskning, kanske lika ingående som den av nämnden verkställda, vilken i sin tur i många fall föregåtts av en särskild expertgranskning. Det föreslagna granskningsförfarandet synes, samtidigt som det icke lämnar några garantier för läroböckernas förbilligande, bliva onödigt tillkrånglat och onödigt kostsamt. Vad överstyrelsen i sitt yttrande anför beträffande läroböckernas prisfråga synes värt allt beaktande, synnerligast som den lärobokssakkunniges bemötande i denna del med det däri gjorda påståendet, att överstyrelsen »avgjort ställde de speciellt pedagogiska kraven i motsats mot allmänhetens krav», icke verkar på något sätt övertygande. Att läroboksgranskningen kan ordnas på enklare och billigare sätt än vad i propositionen föreslagits, lär ej kunna betvivlas.

I sitt till Kungl. Maj:t den 31 januari 1938 avgivna yttrande över det sakkunnigförslag, som ligger till grund för den kungl. propositionen, har skolöverstyrelsen på följande sätt sammanfattat sina anmärkningar mot sagda förslag:

1. De föreslagna bestämmelserna i fråga om nämndens och skolöverstyrelsens befogenheter i granskningsärenden äro mindre lyckligt funna och undandraga dessa ärenden skolöverstyrelsens beslutanderätt. Skolöverstyrelsen anser, att överstyrelsen alltjämt bör vara beslutande myndighet i dessa ärenden.

2. De föreslagna bestämmelserna om rätten att påkalla granskning, om nämndens arbetssätt och om hänskjutandet till skolöverstyrelsen av nämndens beslut för godkännande skulle i många fall kunna medföra en tredubbel expertgranskning, vilket skolöverstyrelsen finner innebära ett onödigt förtyngande av granskningsarbetet.

3. Den majoritetställning, som enligt förslaget skulle intagas av nämndens lekmannarerepresentanter, är med hänsyn till nämndens uppgift att utföra en väsentligen pedagogisk granskning av läroböckernas användbarhet för skolbruk icke nöjaktigt motiverad.

4. Även med hänsyn därtill, att läroboksgranskningen i och för sig icke kan fylla någon väsentlig uppgift i fråga om läroböckernas förbilligande, är nämndens sammansättning icke nöjaktigt motiverad.

5. Bestämmelsen om fasta pedagogiska bisittare är av de skäl, som anföras i punkt 3 här ovan, mindre lyckligt utformad.

6. Den mest tyngande delen av nämndens arbete torde komma att utgöras av granskningen av helt nya läroböcker, medan däremot granskningen av nya upplagor i de flesta fall kan förutses bliva jämförelsevis enkel. Men antalet nya läroböcker är icke så stort, att icke skolöverstyrelsen, med anlitande av experter, skulle kunna fullgöra denna liksom den övriga delen av granskningsarbetet.

Därjämte har överstyrelsen för egen del framlagt följande förslag:

I fråga om de högre skolorna.

Varje fråga om införande eller utbyte av lärobok underställes överstyrelsens prövning och avgörande.

Sedan förslag om införande eller utbyte av lärobok inkommit till överstyrelsen, har överstyrelsen, för så vitt den föreslagna boken är upptagen å vederbörlig läroboksförteckning såsom godkänd för ifrågavarande ändamål, att utan särskild granskning ur pedagogiska synpunkter upptaga ärendet till prövning och avgörande. Om den föreslagna boken icke är upptagen å läroboksförteckningen, eller icke är å förteckningen angiven såsom godkänd för det ifrågavarande ändamålet, skall överstyrelsen föranstalta om granskning av densamma. Härvid skall överstyrelsen biträdas av två av överstyrelsen tillkallade ämnesexperter — vid granskning av läroböcker i kristendomskunskap därjämte av en av ärkebiskopen för viss tid utsedd sakkunnig — vilka till överstyrelsen avgiva skriftliga utlåtanden över den av dem verkställda granskningen. Om överstyrelsen så finner erforderligt, bör överstyrelsen därjämte angående bokens pris inhämta yttrande från lämplig sakkunnig. Samtliga expertutlåtanden äro offentliga. Sedan expertutlåtandena inkommit till överstyrelsen, upptager överstyrelsen till prövning och avgörande frågan om bokens godkännande och om dess införande vid den eller de läroanstalter, varifrån förslaget ingivits. Avslås framställningen, skall motivering härför anföras i den skrivelse, med vilken överstyrelsens beslut expedieras. Om bokens införande icke medgives, ehuru densamma av överstyrelsen godkänts, skall, jämte motivering för avslaget, även sistnämnda förhållande meddelas i nyssnämnda skrivelse. Godkänd lärobok uppföres av överstyrelsen å särskild förteckning med angivande i förekommande fall av vid godkännandet gjort förbehåll angående bokens användning.

Vid varje års slut lämnas meddelande till samtliga berörda läroanstalter om under året godkända läroböcker eller nya upplagor av läroböcker, vilka, sedan de en gång godkänts, betraktas som likställda med de å den officiella läroboksförteckningen upptagna böckerna.

I fråga om folkskolorna.

Frågan om antagning av lärobok, avsedd för folkskolebruk, bör liksom hittills prövas och avgöras av vederbörande inspektör eller, beträffande de städer, som i viss mening äro undandragna statlig inspektion, av folkskolestyrelsen. Härvid må endast sådana böcker medgivas till användning, vilka äro uppförda å vederbörlig förteckning över godkända läroböcker. Föreslås annan bok till användning, skall förslaget av vederbörande inspektör (eller folkskolestyrelse) med eget yttrande insändas till överstyrelsen, som handlägger ärendet på samma sätt som motsvarande ärenden rörande läroböcker för de högre skolorna.

I anslutning till det ovan anförda får jag hemställa,

att riksdagen ville, med avslag å Kungl. Maj:ts proposition nr 206 angående anslag för budgetåret 1938/39 till en nämnd för granskning av läroböcker, besluta hos Kungl. Maj:t hemställa om utfärdande av sådana bestämmelser i fråga om sättet för granskning av läroböcker vid folk- och fortsättningsskolor samt högre skolor, som huvudsakligen överensstämma med de av skolöverstyrelsen i underdånigt yttrande den 31 januari 1938 angivna riktlinjerna.

Stockholm den 23 mars 1938.

David Norman.

